

**ÂSAFÎ'NİN CEZİRE-İ MESNEVÎ ADLI ESERİ VE BU
ESERDE YER ALAN MESNEVİNİN İLK ON SEKİZ
BEYTİNİN TERCÜMESİ**

*Ahmet TOPAL**

ÖZET

Mevlânâ yaşadığı dönemden itibaren Türk edebiyatının hemen her döneminde etkisini hissettiren mutasavvıf şairlerden biridir. Onun özellikle Mesnevî adlı eseri Türkçeye defalarca tercüme edilmiş, bu eser üzerine şerhler yazılmıştır. Âsafî'nin Cezîre-i Mesnevî adlı eseri de Mesnevî'den seçilen beyitlerin Türkçeye manzum olarak tercüme edilmesiyle oluşturulmuş bir eserdir.

Makalede Âsafî'nin Cezîre-i Mesnevî'si tanıtılmış, eser hakkında bir intiba uyandırması amacıyla aynı zamanda eserden bir bölüm olan Mesnevî'nin ilk on sekiz beytinin tercümesi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mesnevî, Âsafî, Cezîre-i Mesnevî.

**ASAFI'S CAZIRA-I MASHNAWI AND THE TRANSLATION
OF THE FIRST EIGHTEEN COUPLETS OF MASHNAWI IN
THIS WORK**

ABSTRACT

Rumi is one of the sufi poets who has exerted an influence in almost every period of Turkish literature starting from the time he had lived. Especially his Mashnawi has been translated into Turkish several times and various commentaries have been written on this work. This study of Asafî titled Cazira-i Mashnawi is a work which is formed by the translation in verse of the couplets selected from Mashnawi.

In this paper, we introduced Cazira-i Mashnawi and gave the translation of the first eighteen couplets of Mashnawi, which is a part of Asafî's work, with an aim to give an impression about the mentioned work.

Key Words: Mashnawi, Asafî, Cazira-i Mashnawi

* Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. tahmet@atauni.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Giriş:

Mevlânâ (ö. 1273) ve Mevlevîlik özellikle divan edebiyatı içerisinde olmak üzere bütün Türk edebiyatında kendine mahsus bir yer edinebilmiştir. Mevlânâ, *Dîvân-ı Kebîr*, *Mecâlis-i Seba*, *Fihî Mâ Fih* ve *Mesnevî* adlı eserleriyle duygu ve düşüncelerini aktarırken kendi döneminden itibaren etrafını da etkilemiştir. Mevlevîliğin, adab, erkan, anane ve terim hususiyetleri zamanla neredeyse bir Mevlevî edebiyatı meydana getirmiştir.¹ Bu edebiyatın teşekkül etmesinde en önemli unsur şüphesiz Mevlânâ'nın *Mesnevî'si* olmuştur. Tasavvufî hakikatlerin dile getirildiği *Mesnevî'yi* anlayıp istifade edebilmek amacıyla Farsça yazılan bu eserden Türkçeye tercüme yapılmış, sözlükler ve şerhler hazırlanmıştır. Bu yüzden doğrudan *Mesnevî* ile ilgili yapılan edebi ve ilmi faaliyetlerin çokluğu zamanla bir *Mesnevî* literatürü oluşturacak hacme ulaşmıştır.

Bizzat Mevlânâ tarafından yazılan ve muhtevassından hareketle *Neynâme*, *fırkat-nâme*² gibi adlarla da anılan *Mesnevî*'nin ilk on sekiz beytine ise Mevlevîlerce ayrı bir önem verilmiştir.³ Neyin kamışlıktan koparılıp ayrılışını sembolik bir dille anlatan ilk on sekiz beyit *Mesnevî*'nin özü olarak kabul edilmiş, diğer ciltler bu bölümün şerhi olarak değerlendirilmiştir. Öyle ki *Mesnevî* şârihlerinden İsmail Hakkı Bursevî yedinin birçok esrarı olduğu ve altında olmadığı, dolayısıyla *Mesnevî*'nin yedi cilt olması gerektiğini düşünmüş, bunun için de ilk on sekiz beytin müstakil bir cilt olarak ele alınması gerektiğini ifade etmiştir.⁴

Mesnevî literatürü kapsamında değerlendirilebilecek eserlerden biri de *Cezîre-i Mesnevî*'dir. Türk edebiyatında *Cezîre-i Mesnevî* adıyla yaygın olarak bilinen ilk eser 16. yüzyıl şairlerinden Yusuf-ı Sîne-çak (ö. 1546)'ın *Mesnevî*'den seçtiği beyitlerle oluşturduğu eseridir. Yusuf-ı Sîne-çak eserine *Cezîre-i Mesnevî*

¹ Abdulkaki Gölpınarlı, *Mevlânâdan Sonra Mevlevilik*, İstanbul, 2006, s. 412.

² Orhan Kemal Tavukçu, "Ayrılığın Terennümü: Eski Türk Edebiyatında Firâk-nâmeler, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, c. 5, S. 10, 2007, s. 198.

³ On sekiz sayısının Mevlevîlerce kutsal sayılmasının sebebinin Mevlânâ tarafından yazılan on sekiz beyit dolayısıyla olduğu görüşüne karşılık Mevlânâ'nın *Dîvân-ı Kebîr*'de *ey Yasemin tenli güzel, on sekiz kadehten aşağı kabul etmem. Yumuşak ol, halim ol, ey sert, ey öfkeli sevgili* şeklinde bir şiirinin olduğunu dolayısıyla on sekiz sayısının kutsiyetinin Mevlânâ döneminde var olan geleneksel bir anlayış olduğu da belirtilmektedir. (Abdulkaki Gölpınarlı, *Mesnevî Tercemesi ve Şerhi, I-II. Cilt*, İstanbul, 1990, s. 16; İsmail Rusuhi Ankaravî, *Mesnevî'nin Sırrı, Dîbace ve İlk On Sekiz Beyit Şerhi*, haz. Semih Ceyhan-Mustafa Topatan, İstanbul, 2008, s. 49.)

⁴ İsmail Güleç, *Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerhleri*, İstanbul, 2008, s. 221.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009

ismini, *Mesnevî*'nin “Eğer mana denizine susamışsan *cezîre-i Mesnevî* (*Mesnevî adası*)’den (o denize) denize bir ark aç” anlamındaki beytinden almıştır.⁵ Yusuf-ı Sîne-çak, eserini Mevlevîliğe yeni giren dervişlerin okuması amacıyla *Mesnevî*'nin çeşitli ciltlerinden 366 beyit seçmek suretiyle oluşturmuştur. Mevlevîler arasında oldukça sevilen bu eseri Mehmed İlmî Dede, Abdülmecîd-i Sivasî, Abdullah Bosnavî, Cevrî İbrahim Çelebî, Şeyh Galib ve Ferîd Efendi şerh etmişlerdir.⁶

Cezîre-i Mesnevî başlığıyla *Mesnevî*'den seçtiği beyitleri tercüme etmek suretiyle eser telif eden bir başka şair Âsafî Dal Mehmed Çelebî'dir.

Âsafî Dal Mehmed Çelebî'nin Hayatı:

Hayatı hakkındaki bilgilere daha ziyade *Şecâ'atnâme* adlı eserinin dibacesinden ulaşılmaktadır. Doğum yılı belli olmayan Mehmed Bey aldığı eğitimden sonra daha çocuk yaşlarından itibaren devlet hizmetlerinde bulunmuş, Divân-ı Hümâyun'da katiplik yapmış, zamanla bürokraside görev almıştır. 1577 yılı sonlarında İstanbul'daki merkezi hükümetin Safevî İran'a savaş ilan etmesi ile birlikte Lala Mustafa Paşa'nın himayesinde sefer katibi olarak hizmete girmiştir. Kafkasya'nın fethinden sonra 1578 tarihinde Şirvan serdarlığına tayin edilen Özdemiroğlu Osman Paşa'nın tezkirecisi olmuştur. Bu göreve ek olarak sancak defterdarı sıfatı ile Şirvan eyaletinin tahririni yapmış ve kendisine dergah-ı ali müteferrikası olarak 100 bin akçe has tayin edilmiştir. Şirvan tahririnden sonra mal defterdarı olmuştur. 1579 yılı sonunda Kafkasya'da Osmanlı devletine yönelik Safevî baskısının artmasıyla birlikte Osmanlı birliklerinin Demirkapı'ya çekilmesi esnasında önemli görevler üstlenmiştir.

Özdemiroğlu Osman Paşa'nın emri altında bir bürokrattan çok asker gibi çalışan Âsafî, Şirvan'ı ele geçirme çerçevesinde ilk önce Derbent'te askeri üs oluşturma çalışmalarında yer almıştır. Kaytaklarla yapılan mücadelede yer almış, Başlı kalesinin fethine katılmıştır. Kabale kalesinin zabtı sırasında esir düşmüş (1582), üç yıl boyunca Alamut kalesinde esaret hayatı yaşamıştır.

1585 yılında esareten kurtularak sırasıyla Şiraz, Kazerun, Basra, Bağdat, Kufe ve Kerbela şehirlerinde bulunduktan sonra

⁵ کر شدی عطشان بحر معنوی
فرجه بی کن در جزیره مثنوی (VI. cilt 925. beyit) **Şeyh Galib, Cezîre-i Mesnevî**, haz. Turgut Karabey vd., Erzurum, 1996, s. 9.

⁶ Şerhler hakkında bilgi için bk. Güleç, 2008, age., s. 192-204; amlf, “Türk Edebiyatında Cezire-i Mesnevî Serhleri” *Osmanlı Araştırmaları: The Journal of Ottoman Studies*, XXIV (2004), s. 159 - 179; aynı makale: http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20%20EDEBIYATI/ismail_gulec_vezire.pdf (ET.07.07.2009)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Erzurum'a, Osman Paşa'nın yanına dönmüştür. Âsafî, Osman Paşa'nın Tebriz seferine de katılmış buranın fethedilmesinden sonra kendisine Paşa'nın bir himmeti olarak Kefe beylerbeyliği verilmiştir. Şirvan ve Haleb beylerbeyliği de yapan Âsafî 1587'de İstanbul'a gelmiştir. Âsafî Dal Mehmed Çelebi 1006/1597-1598 yılında vefat etmiştir.⁷

Eserleri:

1. Şecâ'atnâme: Âsafî Dal Mehmed Çelebi, daha ziyade *Şecâ'atnâme* adlı eseriyle bilinmektedir. *Şecâ'atnâme*, Özdemiroğlu Osman Paşa'nın, 1578 yılında başlayıp 1585 yılına kadar devam eden şark sefer ve zaferlerinin anlatıldığı mesnevinin adıdır. Âsafî dibacede ve hatimede *Şecâ'atnâme*'yi okuyanların hayır dua ile anmaları ve bir Fatıha lutfetmeleri için yazdığını söylerken eserini Sultan III. Murad'ın isteği üzerine kaleme aldığını da belirtir. Dibacede, "Sultanu'ş-şu'arâ" olarak nitelediği Firdevsî'nin zikrettiği padişahlar için 30-40 cüz kitap yazdığından, bunun Acem diyarında bir benzerinin bulunmadığından; Şehname'sinin dünya padişahları nezdinde makbuliyetinden bahseden şair, Osmanlı vezir ve vekillerinden Özdemiroğlu Osman Paşa'nın Şirvan'daki savaşları, Kırım hanıyla olan mücadeleleri, Ruslarla yaptığı savaşlar, Safevi kumandanı İmam Kulu ile olan münasebetler ve Tebriz seferine kadar zuhura gelen olaylar için Osman Paşa'nın yanında bulunması hasebiyle kendisi de 30 cüzlük ve 88 minyatürlü mesnevi tarzında bir kitap yazdığından bahseder.⁸

2. Cezîre-i Mesnevî:

Âsafî Dal Mehmed Çelebi'nin bir diğer eseri Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinden seçtiği beyitleri tercüme etmek suretiyle oluşturduğu *Cezîre-i Mesnevî* adlı eseridir.

Âsafî'nin böyle bir eserinin olup olmadığı konusunda kaynaklarda çelişkili bilgiler yer almaktadır. *Şecâ'atnâme* üzerine çalışma yapan araştırmacılar çeşitli kaynaklardan hareketle Âsafî'nin *Mesnevî*'den mülhem başka bir eserinin daha olabileceğinden

⁷ Mustafa Eravcı, *Âsafî Dal Mehmed Çelebi ve Şecâatname*, İstanbul, 2009, s. XXXIII-XLIV; Âsafî'nin hayatıyla ilgili detaylı bilgiler için ayrıca bk. Abdulkadir Özcan, *Âsafî Dal Mehmed Çelebi, Şecâatname, Özdemiroğlu Osman Paşa'nın Şark Seferleri*, İstanbul, 2006, s. XII-XXIX; Süleyman Eroğlu, *Âsafî'nin Şecâatnamesi, (İnceleme-Metin)*, UÜ, SBE, Doktora Tezi, Bursa, 2007, s. 7-21; Gönül Kaya, *Resimli Bir Osmanlı Tarihi: Âsafî Paşa'nın Şecâatnâme'si*, Uludağ Ü., SBE, YLY, Bursa, 2006, s. 36-48.

⁸ Özcan, age., s. XXXI-XXXIII.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

bahsetmekte fakat eserin günümüze ulaşmadığı konusunda birleşmektedirler.⁹

Cezîre-i Mesnevî'nin tespit edilebilen tek nüshası müellif hattıyla yazılmıştır.¹⁰ 129 varaktan oluşan eserin zahriyesinde Abdurrahman el-Feyzî'ye ait 1121; Dâ'î Süleymân Şeyhî'ye ait 1177; Hasan İbn-i Mûsâ'ya ait 1239; Mustafa Edîb'e ait 1247 tarihli temellük kayıtları yer almaktadır. Nüshanın her sayfasında ortalama 15 satır bulunmaktadır. *Mesnevî*'den seçilen beyitler sürh mürekkepli bir cetvel içerisinde yer alırken şairin tercüme ettiği beyitler derkenarda bulunmaktadır. Derkenarda ayrıca beyitlerle ilgili kısa açıklamalara yer verilmiştir.

Başlangıç:

Hamd-i bî-ḥad ve şenâ-yı lâ-yu'ad ol mâ-şadaḳ *lem yelid ve lem yūled...*

Son:

این نه نجمست و نه رملست و نه
خواب

Degüldür necm ü reml ü h'âb fefhem
Bu vahy-ı Hakdurur Allahu a'lem

وحی حق والله اعلم بالصواب

Aşağıya aktarılan ferağ kaydından eserin 1004/1595 yılında tamamlandığı anlaşılmaktadır. Ferağ kaydı:

Allahümme yâ müfettihü'l-ebvâb ve yâ müsebbibü'l-esbâb iftâh 'aleynâ bâben min feyzi re'fetike vec'allenâ sebeben min fazli rahmetike elhamdülillahi 'ale't-temâm ve's-salâtü 'alâ Muhammed efdalü'l-enâm ve 'ale âlihi'l-

⁹ *Şecâ'atnâme*'yi bir incelemeyle birlikte tıpkı basım halinde yayınlayan Abdulkadir Özcan, Gelibolulu Ali'nin *Künhül-ahbar* adlı eserinde Âsafî'nin *Mesnevî* mütercimi olabileceğinden bahsettiğini belirtmekte fakat böyle bir eserin günümüze ulaşmadığını dile getirmektedir. (Özcan, *age*, s. XXIX) Aynı eser üzerine yapılan bir diğer doktora tezinde *Şecâ'atnâme'nin* Âsafî'nin bilinen tek eseri olduğu kaydedilmekte (Eroğlu, *age.*, s. 19) *Cezîre-i Mesnevî*'den söz edilmemektedir. Yine *Şecâ'atnâme* üzerine yapılan başka bir çalışmada da kaynakların verdikleri bilgiler ışığında Âsafî'nin başka eserlerinin olabileceğinden bahsedilmekte fakat *Şecâ'atnâme* dışında Âsafî'nin bilinen bir eserinin olmadığı görüşüne yer verilmektedir (Kaya, *age.*, s. 46) Türk Edebiyatında Yûsuf-ı Sîne-çâk'ın *Cezîre-i Mesnevî* adlı eseri üzerine yazılan şerhleri konu alan makalesinde İsmail Güleç, Abdülhakî Gölpmarlı'nın *Mesnevî'nin* Veled Çelebi İzbudak tercümesinin önsözünde verdiği bilgilerden hareketle Dal Mehmed Çelebi'nin *Cezîre-i Mesnevî* adında bir antolojisinin olduğunu ve yazma nüshasının Veled Çelebi İzbudak'ta bulunduğunu ifade etmekle birlikte böyle bir esere rastlanmadığını ifade etmektedir (Güleç, 2004, s. 16) Eldeki nüshada yer alan temellük kayıtları arasında Veled Çelebi İzbudak'a ait bir kayda rastlanmaması, eserin İzbudak'a ait başka bir nüshasının olabileceğini akla getirmektedir.

¹⁰ Milli Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, arşiv numarası: 06 HK 407. Eserle ilgili bilgi ve görüntülere, https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=57095 (ET.07.07.2009) adresinden de ulaşılabilir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

kirām kad vaka'el-ferāğ min tenmīkehü 'alā yede'l-'abdü'l-fakīr Dāl Muhammed Paşa eṣ-ṣehīr be-Āsaf 'ufīye 'anhü bi hürmetihī'n-nebī ve ālihi 'an gurre-i reb'ü'l-āhīr sene erba' ve elf min hicretihī

Âsafî, eserinin dibacesinde belirttiğine göre *Cezîre-i Mesnevî*'yi 995 /1586-1587 yılında yazmaya karar vermiştir. Eserin 1004/1595 yılında tamamlandığı düşünüldüğünde şairin eserini dokuz sene içerisinde tamamladığı anlaşılmaktadır. Eserin uzun sayılabilecek bir süre içerisinde tamamlanması şairin uzun yıllar esaret altında yaşamasından kaynaklanmış olmalıdır.

...çün ki hazret-i Meşnevî bir bahır-ı şigerf ve gavvāsân-ı cihāndur me'ânisine hırş u şegaf üzere oldukları mülâhaza olunmağla bu fakr-ı keşrî't-taḫşîr ve muhtâc-ı himmet-i evliyâ-yı kerâmet-maşîr a'nî be Dāl Mehmed Pâşâ e'ş-ṣehīr be Āsaf bendeleri deryâdan katre ve hürşîd-i âlem-tâbdan zerre-ḳadarın Meşnevîden intihâb idüb otuz bâbını bir risâle tedvîni bâbında tevfiḳât-ı ilâhî ve te'yidât-ı nâ-mütenâhî ile hazret-i Celâleddîn-i Rûmî (k.s) den daḫi ümmîd-i himmet ve rûh-ı şerîflerinden isti'ânet ve icâzât taleb olunub şürû' olunduğda târîh-i hicret-i aleyhisselâm ki sene ḫams ü tis'în ve tis'a mi'ede ḳarâr itmîş idi...

Şairin anlattığına göre Âsafî, Konya'dayken dergahta bulunan Mevlevî şeyhi Begzade Mehmed Dede, ondan mevlevihanedeki şadırvanın tamiriyle ilgilenmesini istemiş fakat sefere çıkmaları gerektiğinden Âsafî şadırvanla ilgilenememiş, daha sonra bu işi üstleneceğine dair söz vermiştir. Şirvan seferi sırasında esir düşen Âsafî kendi ifadesine göre Mevlânâ'nın himmeti sayesinde esaretten kurtulmuş, bundan sonra eserini tamamlama gayretine girişmiştir:

...ol 'ahdüñ 'uhdesinden gelmenüñ zamânı ve ol 'azîzüñ tîr-i du'âsı hedef-i icâbete maḳrûn olduğı zâhîr olmasınun âvânı olmağın Meşnevî-i şerîfden intihâb olunan risâle tahrîrine ki sa'y u diḳḳat olunmuş idi itmâma yitişüb Cezîretü'l-Mesnevî diyü tesmiye olundu. Ve hazret-i Celâleddîn ḳuddise surruhu bu bâbda şeffî' idinüb zıkr olunan şâd'er-revânîñ sâye-bânı binâsı ki remz ile bu bendeye işâret ve menâsıb-ı pâdişâhiye vâsıl olacağımıza beşâret buyurduklarında ol 'ahd ki 'uhdemizde ḳarż niçe ḳarż belki farż maḳâmındadır. Yirine getürmege niyyet olunub tedvîn olunan risâle hazret-i Mevlânâ cenâbından sa'âdetli pâdişâh-ı zıllullah hazretlerinüñ 'izz-i ḫuzûr-ı mevfüru'l-ḫubûrlarına ithâf olundu.

Bilindiği gibi Mevlânâ'nın *Mesnevî*'si aruzun remel bahrinin *fâilâtün fâilâtün fâilün* vezniyle kaleme alınmıştır. Âsafî ise Mevlânâ'nın kullandığı vezne bağlı kalmamış eserini *mefâilün mefâilün feülün* vezniyle tercüme etmiştir.

Cezîre, manzum-mensur karışık bir dibace ile başlar. Bu bölümde *Mesnevî*'den de beyitlere yer verilmiştir. Daha sonra eserin 30 bâbında yer alan konuları gösteren bir fihrist yer almaktadır. Dibaceyle birlikte fihrist 1^b-10^a varakları arasında bulunmaktadır. Bu fihristte eserde bulunan otuz bölüm ve bu bölümlerde yer alan *Mesnevî* hikayelerinin isimleri varak numaralarıyla verilmiştir. Âsafî'nin hazırladığı fihristte her bâb öncesi konuya giriş mahiyetinde hazırladığı ve her defasında "Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

şânuhu" başlığıyla yer alan-*Mesnevî*'den seçilen beyitlerle oluşturduğu-tevhid bölümleri gösterilmemiştir.

Şair eserine 12^b'den itibaren, numara 3'ten başlayarak varak numarası vermiştir. Buna göre Cezîre 119^b'de son bulmaktadır.

Eserin asıl bölümü *Mesnevî*'nin ilk on sekiz beyti ve tercümesiyle başlamaktadır. Daha sonra *Mesnevî*'nin çeşitli ciltlerinden seçilmiş beyitlerle oluşturulan 30 bâb yer almaktadır. Seçilen beyitlerin toplam sayısı 3425'tir. Âsafî'nin tercümeleriyle birlikte toplam beyit sayısı 6850'ye ulaşmaktadır. Âsafî, seçtiği beyitlerin *Mesnevî*'nin hangi cildinden alındığını hikayelerde bölüm başlıklarıyla birlikte diğer bölümlerde ise beyitlerin yanına kaydetmiştir.

Cezîre-i Mesnevî'de ilk on sekiz beyit dışında *Mesnevî* ciltleri dikkate alınarak bir sıralama gözetilmemiştir. Mesela, *Mesnevî*'nin 1. cildinden seçilen bir hikayeyi, 4. ciltten bir hikaye, onu da 2. Ciltten bir hikaye takip edebildiği gibi *Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu* başlığıyla verilen tevhid beyitleri de yine *Mesnevî* ciltlerine göre bir sıralamaya bağlı kalınmadan çeşitli ciltlerden seçilerek verilmiştir.

Cezîre-i Mesnevî'de varak numaralarına göre şu başlıklar yer almaktadır.¹¹

- 1^b-7^a : Dibace
 7^b-10^a : Fihrist
 10^b-11^a : Der-beyân-ı tâlibân ki ez-ilm-i ilâhî be-'âlem-i sun' fütâde-end ve ber-mûceb-i hubbu'l-vatan mine'l-îmân vatanhâ-yı aslî-i hod mî talebend¹²
 11^a-12^b : Bâb-ı evvel der-beyân-ı kemâl-ı zât-ı pâk-ı Hudâ-yı Mûte'âl celle celâlühü ve amme nevâlühü¹³
 12^b-15^b : Hikâyet-i 'Âşık şuden-i pâdişâh ber-kenûzek¹⁴
 15^b-16^a : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu¹⁵
 16^a-17^a : Bâb-ı Dûvüm der fazîlet-i terk-i dünyâ vü mâ-fihâ¹⁶
 17^a-18^a : Hikâyet-i İbrâhim Edhem Kuddise Sıruhu¹⁷
 18^a-18^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu¹⁸
 18^b-19^b : Bâb-ı Sıvum der-beyân-ı ân ki tâlib-râ her âyine ez-pür-nâgüzîrest¹⁹
 19^b-20^b : Hikâyet-i Bâyezîd-i Bistâmî Bâ-Şeyh-i nâ-bînâ ve ehl-i 'iyâl²⁰
 20^b-21^a : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu²¹

¹¹ Âsafî tarafından hazırlanan fihristte tevhid bölümleri gösterilmemiş ayrıca hikayelerin beyit sayıları verilmemiştir. Bu yüzden buradaki fihrist tarafımızca hazırlanmıştır.

¹² 1-18. Beyitler.

¹³ 19-52. Beyitler.

¹⁴ 53-149. Beyitler. Bu bölüm *Mesnevî*'nin 1. Cildinden alınmıştır.

¹⁵ 149-159. Beyitler.

¹⁶ 160-194. Beyitler. .

¹⁷ 195-220. Beyitler. Bu bölüm *Mesnevî*'nin 4. Cildinden alınmıştır.

¹⁸ 221-230. Beyitler.

¹⁹ 231-267. Beyitler.

²⁰ 268-293. Beyitler. Bu hikaye *Mesnevî*'nin 2. Cildinden alınmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 21^a-22^b : Bâb-ı Çehârüm der-istikâmet-i tâlibân u âdâb-ı hidmet-i pîrân²²
 22^b-24^a : Hikâyet-i reften-i gürg ü rûbeh der-hidmet-i şîr-i jiyân be-şikâr²³
 24^a-24^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu²⁴
 24^b-25^b : Bâb-ı Pencüm der-beyân-ı fevâid-i tevbe-i sahîh²⁵
 25^b-28^a : Hikâyet-i nasûh²⁶
 28^a-28^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu²⁷
 28^b-31^a : Bâb-ı Şeşüm der-vasf-ı 'ışk u mestîhâ-yı vey²⁸
 31^a-31^b : Hikâyet-i mestî-i Hazret-i Bâyezîd-i Bistâmî kuddise sırruhu'l-azîz²⁹
 31^b-32^a : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu³⁰
 32^a-33^a : Bâb-ı Heftüm der-ma'ni-i men karaae'l-bâbe vellece ve lecce³¹
 33^a-35^b : Hikâyet-i Pîr-çengî der zemân-ı hazret-i Ömer³²
 35^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu³³
 35^b-37^a : Bâb-ı Heştüm der-beyân-ı fevâid-i kanâ'at ki kenz-i lâ-yufnâst³⁴
 37^a-38^a : Hikâyet-i mâr-gîr der-Bağdâd³⁵
 38^a-38^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu³⁶
 38^b-40^a : Bâb-ı Nühüm der-beyân-ı fevâid-i girye ez-havf-ı Hudâ celle şânuhu³⁷
 40^a-42^a : Hikâyet-i Şeyh Ahmed-i Hıdraveyh kuddise sırruhu³⁸
 42^a-42^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu³⁹
 42^b-44^a : Bâb-ı Dehüm der-beyân-ı fevâid-i nistî vü fakr⁴⁰
 44^a-44^b : Hikâyet-i dü-yâr-ı sâdîku'l-kavl⁴¹
 44^b-45^a : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁴²
 45^a-47^a : Bâb-ı Yâzdehüm der-beyân-ı himmet-i tâlibân⁴³
 47^a-49^a : Hikâyet-i Mescid-i mihmân-küş⁴⁴
 49^a : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁴⁵
 49^a-51^a : Bâb-ı Dûvâzdehüm der-beyân-ı fevâid-i riyâzet ü gurisnegi⁴⁶
 51^a-55^b : Hikâyet-i Har-ı kâriz bâ-şîr-i jiyân⁴⁷
 55^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁴⁸

²¹ 294-303. Beyitler.

²² 304-343. Beyitler..

²³ 344-394. Beyitler. Bu hikaye Mesnevî'nin 1. Cildinden alınmıştır.

²⁴ 395-404. Beyitler.

²⁵ 405-430. Beyitler.

²⁶ 431-514. Beyitler. Bölüm 5. Ciltten alınmıştır.

²⁷ 515-523. Beyitler.

²⁸ 524-592. Beyitler.

²⁹ 593-615. Beyitler. Hikaye 4. Ciltten alınmıştır.

³⁰ 616-623. Beyitler.

³¹ 624-659. Beyitler..

³² 660-726. Beyitler. 1. Ciltten alınmıştır.

³³ 727-735. Beyitler. 6. Ciltten seçilmiştir.

³⁴ 736-771. Beyitler.

³⁵ 772-807. Beyitler. 3. Ciltten alınmıştır.

³⁶ 808-817. Beyitler.

³⁷ 818-866. Beyitler.

³⁸ 867-924. Beyitler. 2. Ciltten alınmıştır.

³⁹ 925-934. Beyitler.

⁴⁰ 935-971. Beyitler.

⁴¹ 972-993. Beyitler. 1. Ciltten alınmıştır.

⁴² 994-1002. Beyitler.

⁴³ 1003-1069. Beyitler.

⁴⁴ 1070-1118. Beyitler. 3. Ciltten alınmıştır.

⁴⁵ 1119-1128. Beyitler.

⁴⁶ 1129-1182. Beyitler.

⁴⁷ 1183-1309. Beyitler. 5. Ciltten alınmıştır.

⁴⁸ 1310-1318. Beyitler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 55^b-57^a : Bâb-ı Sîzdehüm der-beyân-ı mezheb-i cebriyân u hâl-i hodperestân⁴⁹
 57^b-61^a : Hikâyet-i şîr bâ-hargûş⁵⁰
 61^a-61^b : Sîfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁵¹
 61^b-63^a : Bâb-ı Çehârdehüm der-beyân-ı sa'y-nümûden-i sâlik der-râh-ı Hudâ⁵²
 63^a-67^a : Hikâyet-i ân-şahs ki her rûz du'â mî-kerd ki merâ rûzî-yi helâl-dih⁵³
 67^a-67^b : Sîfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁵⁴
 67^b-68^b : Bâb-ı Pânzdehüm der-ittihâd-ı evliyâ-ı kirâm kuddise sırruhum⁵⁵
 68^b-72^b : Hikâyet-i Şeyh Dekûki kuddise sırruhu⁵⁶
 72^b : Sîfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁵⁷
 72^b-74^b : Bâb-ı Şânzdehüm der-beyân-ı bî-derkî müstemî'ânest⁵⁸
 74^b-75^b : Hikâyet-i hâce bâ murg-ı sayd-şode⁵⁹
 75^b : Sîfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁶⁰
 76^a-77^a : Bâb-ı Heftdehüm der-beyân-ı bî-vefâyî kerden der-râh-ı dost⁶¹
 77^a-79^a : Hikâyet-i Şeyh Aktaj kuddise sırruhu⁶²
 79^a : Sîfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁶³
 79^a-80^a : Bâb-ı Hecdehüm der-beyân-ı fevâyid-i kesb-i mücâhede⁶⁴
 80^b-83^a : Hikâyet-i Şeyh Muhammed-i Serrezî kuddise sırrahu⁶⁵
 83^a-83^b : Sîfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁶⁶
 83^b-85^a : Bâb-ı Nüzdehüm der-beyân-ı fevâyid-i terk-i ta'n-ı bezirgânest⁶⁷
 85^a-86^a : Hikâyet-i ta'ne-zeden-i bîgâne ân şeyh râ⁶⁸
 86^a-86^b : Sîfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁶⁹
 86^b-88^b : Bâb-ı Bîstüm der-beyân-ı âfet-i câh u şöhet⁷⁰
 88^b-93^a : Hikâyet-i pâdişâh-ı cehüd bâ vezîr-i hód⁷¹
 93^a-93^b : Sîfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁷²
 93^b-96^a : Bâb-ı Bîstyeküm der-beyân-ı nehy kerden ez musâhibet-i müdde'iyân⁷³
 96^a-98^a : Hikâyet-i ân sayyâd bâ murg-ı harîs⁷⁴
 98^a : Sîfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁷⁵
 98^a-99^b : Bâb-ı Bîstüvüm der-beyân-ı zemm-i mâl u câh-ı dünyâ⁷⁶

- ⁴⁹ 1319-1365. beyitler
⁵⁰ 1366-1477. Beyitler. 1. Ciltten alınmıştır.
⁵¹ 1478-1488. Beyitler.
⁵² 1489-1534. Beyitler.
⁵³ 1535-1656. Beyitler. 3. Ciltten alınmıştır.
⁵⁴ 1657-1666. Beyitler.
⁵⁵ 1667-1702. Beyitler.
⁵⁶ 1703-1810. Beyitler. 3. Ciltten alınmıştır.
⁵⁷ 1811-1822. Beyitler.
⁵⁸ 1823-1870. Beyitler.
⁵⁹ 1871-1900. Beyitler.
⁶⁰ 1901-1910. Beyitler.
⁶¹ 1911-1924. Beyitler.
⁶² 1925-1975. Beyitler. 3. Ciltten alınmıştır.
⁶³ 1976-1985. Beyitler.
⁶⁴ 1986-2017. Beyitler.
⁶⁵ 2018-2098. Beyitler. 5. Ciltten alınmıştır.
⁶⁶ 2099-2109. Beyitler.
⁶⁷ 2110-2158. Beyitler.
⁶⁸ 2159-2187. Beyitler. 2. Ciltten alınmıştır.
⁶⁹ 2188-2197. Beyitler.
⁷⁰ 2198-2253. Beyitler.
⁷¹ 2254-2400. Beyitler. 1. Ciltten alınmıştır.
⁷² 2401-2409. Beyitler.
⁷³ 2410-2480. Beyitler.
⁷⁴ 2481-2536. Beyitler. 6. Ciltten alınmıştır.
⁷⁵ 2537-2547. Beyitler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 99^b-101^a : Su'âl-ı hazret-i izzet ez-'Azrâ'il ki torâ ber ki rahm-ı pîşter âmed⁷⁷
 101^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁷⁸
 101^b-103^a : Bâb-ı Bîstsiyum der-beyân-ı ân ki her hûbî râ ki bîni âhirân zîştet⁷⁹
 103^a-104^b : Hikâyet-i kenîzek bâ har⁸⁰
 104^b-105^a : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁸¹
 105^a-106^b : Bâb-ı Bîstçehârüm der-beyân-ı mukallidân ki hiş râ be-kâmilân kıyâs kunend⁸²
 106^b-107^b : Hikâyet-i merd-i bakkâl u tûtî-i revgan-rîhteest⁸³
 107^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁸⁴
 107^b-109^a : Bâb-ı Bîstpencüm der-beyân-ı def'-i sû-yı zan kerden ber ehl-i hak⁸⁵
 109^a-110^a : Hikâyet-i dervîşî ki der-keştî müttehem kerdend⁸⁶
 110^a-110^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁸⁷
 110^b-112^a : Bâb-ı Bîstşesüm der-beyân-ı âfet-i sohbet-i ahmakân nâ-cenân⁸⁸
 112^a-113^a : Hikâyet-i gurihten hazret-i 'Îsî 'aleyhisselâm be firâz-ı kûh ez-dest-i ahmakân⁸⁹
 113^a-113^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁹⁰
 113^b-115^a : Bâb-ı Bîstheftüm der-beyân-ı nasihat-ı münkirân u hasûdân u bedân⁹¹
 115^a-116^b : Hikâyet-i Süleymân 'aleyhisselâm bâ Hüdhdü⁹²
 116^b-117^a : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁹³
 117^a-119^a : Bâb-ı Bîst heştüm der beyân-ı nehy kerden ez-sûret ü tergîb-i be-ma'ni⁹⁴
 119^b-120^a : Hikâyet-i nakkâşân-ı Çin bâ nakkâşân-ı Rûm⁹⁵
 120^a-120^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁹⁶
 120^b-122^a : Bîst neved der-beyân-ı fevâid-i musâhebet-i merdân-ı Hudâ⁹⁷
 122a-124a : Hikâyet-i Tâcir-i Hindistân bâ Tûtî-i Hod⁹⁸
 124^a-125^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu⁹⁹
 125^b-127^a : Siyüm der-beyân-ı ân ki düşmen-i 'âkil bihest ez dost-ı nâdân¹⁰⁰
 127^a-129^a : Hikâyet-i merd-i ebleh bâ hurs¹⁰¹
 129^a-129^b : Sıfat-ı tevhîd-i Hudâ-yı Mûte'âl celle şânuhu¹⁰²

⁷⁶ 2548-2587. Beyitler.

⁷⁷ 2588-2636. Beyitler. 6. Ciltten alınmıştır.

⁷⁸ 2637-2645. Beyitler.

⁷⁹ 2646-2690. Beyitler.

⁸⁰ 2691-2728. Beyitler. 5. Ciltten alınmıştır.

⁸¹ 2729-2738. Beyitler.

⁸² 2739-2786. Beyitler.

⁸³ 2787-2811. Beyitler. 1. Ciltten alınmıştır.

⁸⁴ 2812-2820. Beyitler.

⁸⁵ 2821-2866. Beyitler.

⁸⁶ 2867-2891. Beyitler. 2. Ciltten alınmıştır.

⁸⁷ 2892-2901. Beyitler.

⁸⁸ 2902-2954. Beyitler.

⁸⁹ 2955-2983. Beyitler. Cilt gösterilmemiş. [Hikaye 3. ciltten alınmıştır.]

⁹⁰ 2984-2993. Beyitler.

⁹¹ 2994-3036. Beyitler.

⁹² 3037-3083. Beyitler. 1. Ciltten alınmıştır.

⁹³ 3084-3090. Beyitler.

⁹⁴ 3091-3159. Beyitler.

⁹⁵ 3160-3184. Beyitler. 1. Ciltten alınmıştır.

⁹⁶ 3185-3194. Beyitler.

⁹⁷ 3195-3236. Beyitler.

⁹⁸ 3237-3300. Beyitler. 1. Ciltten alınmıştır.

⁹⁹ 3301-3310. Beyitler.

¹⁰⁰ 3311-3362. Beyitler.

¹⁰¹ 3363-3412. Beyitler. 2. Ciltten alınmıştır.

¹⁰² 3413-3425. Beyitler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Âsafi'nin *Cezîre-i Mesnevî*'sinde işlediği konularla daha önce bahsi geçen Yûsuf-ı Sîne-çâk'ın *Cezîre-i Mesnevî*'sinde yer alan konular arasındaki benzerlik oldukça dikkat çekicidir. Yûsuf-ı Sîne-çâk'ın, sır saklamak, asıl vatana dönmek, Mevlânâ'nın faziletleri, *şeyhe itaat, makam ve mansıp meraklısı olmamak, kimseyi kınamamak, tevekkül ve kanaat etmek, riyazet ve açlığın faydaları, aşk ve onun sonu* gibi mürit için bilmesi gereken konuları işlediği 35 konu başlığının hemen tamamı küçük değişikliklerle Âsafi'nin eserinde de yer almaktadır. Aşağıda birbiriyle benzeşen konu başlıkları karşılaştırmalı olarak verilen iki eser dikkate alındığında; Âsafi'nin, Yûsuf-ı Sîne-çâk'ın eserinde yer alan konuları ve beyitleri alıp zaman zaman sıralamalarında yaptığı değişikliklerle yine *Mesnevî*'den seçtiği beyit ve hikayelerle geliştirerek tercüme ettiği anlaşılmaktadır.¹⁰³

Yûsuf-ı Sîne-çâk, Cezîre-i Mesnevî

Der-beyân-ı tâlibân ki ez-ilm-i ilâhî
be-'âlem-i sun' fûtâde-end ve ber-
müceb-i hubbu'l-vatan mine'l-îmân
ve vatanhâ-yı asli-i hod mî talebend
(18 beyit)

Der-beyân-ı zât-ı pâk-ı Hazret-i
Hudâvendigâr kuddise sırru (9
beyit)

Der-beyân-ı bî-derkî-i müstemîân (8
beyit)

Der-nasîhat-ı münkirân (7 beyit)

Der-beyân-ı mukallid in ki hod râ be-
kâmilân kıyâs mi küned (11 beyit)

Der-beyân-ı ittihâd-ı evliyâ-yı izâm (7
beyit)

Der-beyân-ı himmet-i tâlibân (5 beyit)

Der beyân-ı nehy kerden ez-sûret ü
der terğib-i be-ma'nâ (12 beyit)

Der-beyân-ı fevâid-i tevbe (8 beyit)

Der-beyân-ı fevâid-i girye vü zârî (8

Âsafi, Cezîre-i Mesnevî¹⁰⁴

Der-beyân-ı tâlibân ki ez-ilm-i ilâhî
be-'âlem-i sun' fûtâde-end ve ber-
müceb-i hubbu'l-vatan mine'l-îmân
vatanhâ-yı asli-i hod mî talebend

Bâb-ı evvel der-beyân-ı kemâl-i zât-ı
pâk-ı Hudâ-yı müteâl celle celâlühü ve
amme nevâlühü

Der-beyân-ı bî-derkî müstem'îânest

Der-beyân-ı nasîhat-ı münkirân u
hasûdân u bedân

Der-beyân-ı mukallidân ki hîş râ be-
kâmilân kıyâs kunend

Der-ittihâd-ı evliyâ-ı kirâm kuddise
sırrahüm

Der-beyân-ı himmet-i tâlibân

Der beyân-ı nehy kerden ez-sûret ü
terğib-i be-ma'nâ

Der-beyân-ı fevâid-i tevbe-i sahîh

Der-beyân-ı fevâid-i girye ez-havf-ı

¹⁰³ Tabloda sadece ortak konu başlıklarına yer verilmiştir. Yûsuf-ı Sîne-çâk'ın *Cezîre-i Mesnevî*'sinde yer alan konu başlıkları ve beyit sayıları için Güleç, 2008, ege., s. 190-191'den; beyitlerin karşılaştırması aşamasında ise Manisa İl Halk Kütüphanesi'nde 45 Hk 2646/1 numarada Yûsuf-ı Sîne-çâk adına kayıtlı *Cezîre-i Mesnevî* nüshasından faydalanılmıştır.

¹⁰⁴ Eserin beyit sayıları ve varak numaralarına göre dizilişi daha önce verildiği için burada tekrar edilmedi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009

beyit)	Hudâ celle şânuhu
Der-beyân-ı fevâid-i kesb-i mücâhede (8 beyit)	Der-beyân-ı fevâid-i kesb-i mücâhede
Der-beyân-ı ân ki men karaa'l-bâbe velecce lecce (17 beyit)	Der-ma'nî-i karaa'l-bâbe ve lecce ve lecce
Der-beyân-ı ân ki tâlib-râ her âyîne ez-pîr-nâgüzîrest (9 beyit)	Der-beyân-ı ân ki tâlib-râ her âyîne ez-pîr-nâgüzîrest
der-beyân-ı musâhebet-i merdân-ı Hudâ (12 beyit)	Der-beyân-ı fevâid-i musâhebet-i merdân-ı Hudâ
Der-beyân-ı nehy kerden ez musâhabet-i müddeiyân ve müzevirân (11 beyit)	Der-beyân-ı nehy kerden ez musâhabet-i müddeiyân
Der-beyân-ı istikâmet-i tâlibân ve âdâb-ı hidmet-i pîrân (17 beyit)	Der-istikâmet-i tâlibân ve âdâb-ı hidmet-i pîrân
Der-beyân-ı fevâid-i terk-i ta'nest (7 beyit)	Der-beyân-ı fevâid-i terk-i ta'n-ı bezirgânest
Der-beyân-ı ta'n zeden-i münkirân şeyh râ (9 beyit)	Hikâyet-i ta'n zeden-i bîgâne ân şeyh râ
Der-beyân-ı hâl-i hod-perestân (13 beyit)	Der-beyân-ı mezheb-i cebriyân u hâl-i hod-perestân
Der-beyân-ı in ki her hûbî râ ki aybî âher-i an zîştet (7 beyit)	Der-beyân-ı ân ki her hûbî râ ki bînî âherân zîştet
Der-beyân-ı terk-i dünyâ (10 beyit)	Der fazîlet-i terk-i dünyâ ve mâ-fihâ
Der-beyân-ı zemm-i mâl u câhest (14 beyit)	Der-beyân-ı zemm-i mâl u câh-ı dünyâ
Der-beyân-ı âfet-i şöhret (5 beyit)	Der-beyân-ı âfet-i câh u şöhret
Der-beyân-ı fevâid-i nîstî (5 beyit)	Der-beyân-ı fevâid-i nîstî vü fakr
Der-beyân-ı tevekkül ü kanâ'at (11 beyit)	Der-beyân-ı fevâid-i kanâ'at ki kenz-i lâ-yufnâst
Der-beyân-ı riyâzet ü gurisnegî (28 beyit)	Der-beyân-ı fevâid-i riyâzet ü gurisnegî
Der-beyân-ı 'ışk u müntehâ-yı vey (33 beyit)	Der-vasf-ı 'ışk u mestîhâ-yı vey

Mesnevî'nin İlk On Sekiz Beytinin Cezîre-i Mesnevî'deki Tercümesi

بشنو این نی چون حکایت میکند Bu neyden gûş kıl sen hoş hikâyet
از جدایها شکایت میکند Cüdâlıklardan eyler çok şikâyet

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009

کر نیستان تا مرا ببریده اند	Cüdâ düşdüm neyistândan çü bî-fer
از نفیرم مرد و زن نالیده اند	Nefîrûmden er 'avret nâle eyler
سینه خواهم شرحه شرحه از فراق	Getürmek mümkün idi 'ışkı şerha
تا بگویم شرح درد اشتیاق	Baňa bir sîne olsa şerha şerha
هرکسی کو دور ماند از اصل خویش	Cüdâ olsa vaţandan ger bir âdem
باز جوید روزگار وصل خویش	Rücû' eyler diler aşlını her dem
من بهر جمعیتی نالان شدم	Çü her meclisde nâlânım çü kavvâl
جفت بد حالان و خویش حالان شدم	Olur bed-hâl olan nâlemle hoş hâl
هرکسی از ظن خود شد یار من	Şanur zann ile her kes kendüye yâr
وز درون من نجست اسرار من	Degül sırr-ı derûnumdan haber-dâr
سر من از ناله من دور نیست	Degüldür gerçi sırrım nâleden dūr
لیک چشم و گوش را آن نور نیست	Velî bu gûş u çeşmiñde yok ol nūr
تن ز جان و جان ز تن مستور نیست	Bu cism içre degüldür cân mestür
لیک کس را دید جان دستور نیست	Velî cân görmege olmadı destür
آتش است این بانگ نای و نیست باد	Şadâ-yı nâya âteş didi 'uşşâk
هر که این آتش ندارد نیست باد	O şevke varıvir var âteşe yak
آتش عشقست کاندن نی فتاد	Dilâ 'ışk âteşin gör nâya düşmüş
جوشش عشقست کاندن می فتاد	O cüşiş bâde-i hamrâya düşmüş

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

نی حریف هر که از یاری برید	Olur ney yār yārinden cüdāya
105 پرده هایش پردهای ما درید	Açar her perdesi şad-per Hūdāya
همچو نی زهری و تریاقی که دید	Dilā ney gibi var mı zehr ü tiryāk
همچو نی دمساز و مشتاقی که دید	Hevāsı ‘āşıkā dem-sāz u müştāk
نی حدیث راه پر خون می کند	Ḥadīs-i rāh-ı pür-ḥūn naql ider ney
106 قصه های عشق مجنون می کند	Dem-ā-dem ‘ışk-ı Mecnūn naql ider ney
محرم این هوش جز بیهوش نیست	Bu gūşile işitmezsin ço lāğı
مر زبانا مشتری جز کوش نیست	Bu sıruñ maḥremidür cān kulağı
در غم ما روزها بیکاه شد	Bu ğamla geçdi ‘ömrüm zāyî‘ oldum
روزها با سوزها همراه شد	Bu ruzi sözüme hem-rāh buldum
روزها کر رفت کور و پاک نیست	Bu günler gitse gitsün bāk yoğdur
تو بمان ای آنکه چون تو پاک نیست	Baňa sen kal ki sence pāk yoğdur
هرکه جز ماهی زآبش سیر شد	Olur mähiden ayru ābına sîr
هر که بی روزیست روزش دیر شد	O kim bî-rüzîdür ruzı olur dîr
در نیابد حال پخته هیچ خام	Ne bilsün puhteler ḥālin olan ḥām
بس سخن کوتاه باید والسلام	Sözi kütāh eyle ey niğü-nām

Sonuç:

Mevlânâ yaşadığı dönemden itibaren Türk edebiyatının her döneminde etkisini hissettirmiş mutasavvıf bir şairdir. Özellikle *Mesnevî-i Manevî* adlı eseri yazıldığı dönemden itibaren defalarca

¹⁰⁵ پرده هایش : پرده هایش şeklinde yazılmış.

¹⁰⁶ قصه های : قصه های şeklinde yazılmış.

Türkçe'ye tercüme edilmiş, eser üzerine birçok şerh kaleme alınmıştır. 16. yy. şairlerinden Âsafî Dal Mehmed Paşa'nın *Cezîre-i Mesnevî* adlı eseri *Mesnevî*'den seçilen beyit ve hikayelerin Türkçe tercümesinden ibaret bir eserdir.

Âsafî'nin, *Mesnevî*'den beyitler seçerken kendinden önce Yûsuf-ı Sîne-çâk tarafından aynı adla yapılan ve Mevlevîler arasında oldukça beğenilen *Mesnevî* seçkisinden faydalandığı görülüyor. Özellikle eserinin muhtevasını belirleyen konu başlıkları Sîne-çâk'ın eserindeki konu başlıklarıyla aynı gibidir. Sîne-çâk'ın seçtiği beyitler de Âsafî'nin hikayeler dışında seçtiği beyitler içerisinde yer almaktadır. Âsafî'nin *Cezîre-i Mesnevî* adlı eserinin Sîne-çâk'ın eserinden ayrılan en önemli ve orijinal yönü seçtiği beyitleri tercüme etmesidir.

KAYNAKÇA

ERAVCI, Mustafa, *Âsafî Dal Mehmed Çelebi ve Şecâatname*, İstanbul, 2009.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

-
- EROĞLU, Süleyman, **Âsafî'nin Şecâatnamesi, (İnceleme-Metin)**, UÜ, SBE, Doktora Tezi, Bursa, 2007.
- GÖLPINARLI, Abdalbaki, **Mevlânâdan Sonra Mevlevilik**, İstanbul, 2006.
- GÖLPINARLI, Abdalbaki, **Mesnevi Tercemesi ve Şerhi, I-II. Cilt**, İstanbul, 1990.
- GÜLEÇ, İsmail, **Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerhleri**, İstanbul, 2008.
- GÜLEÇ, İsmail, "Türk Edebiyatında Cezire-i Mesnevi Serhleri" Osmanlı Araştırmaları: The Journal of Ottoman Studies, XXIV (2004), s. 159 - 179.
- İsmail Rusuhi Ankaravi, Mesnevi'nin Sırrı, Dibace ve İlk On Sekiz Beyit Şerhi**, haz. Semih Ceyhan-Mustafa Topatan, İstanbul, 2008.
- KAYA, Gönül, **Resimli bir Osmanlı tarihi: Âsafî Paşa'nın Şecâatnâme'si**, Uludağ Ü., SBE, YLT, Bursa, 2006, s. 36-48.
- ÖZCAN, Abdulkadir, **Âsafî Dal Mehmed Çelebi, Şecâatname, Özdemiroğlu Osman Paşa'nın Şark Seferleri**, İstanbul, 2006.
- Şeyh Galib, Cezîre-i Mesnevî**, haz. Turgut Karabey vd., Erzurum, 1996.
- TAVUKÇU, Orhan Kemâl, "Ayrılığın Terennümü: Eski Türk Edebiyatında Firâk-nâmeler, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, c. 5, S. 10, 2007, s. 198.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*